

één miljoen, en het andre joeg? En het vreedzaam hart sarrend bloeden deed, traagzaam bloeden deed?

Saturé Khhh...

Tijl Gij zijt de man! Bij m'n spiegel, gij! Jager, wees gegroet! Ik ben Tijl, de ziel van dit hertenland!

Saturé Khhh... Baron...

Tijl Ik sloeg met 'n tooverspreuk vermiljoenen droom uit den kranken geest... Ha, de massageest! Wijn was de toverspreuk! Worst en rijstpap, tsa! alle Breughelverf... Het baldadig diep van de massamaag, 'k vulde 't boordevol met belofte! Tijl was de messias, de gezalfde! Tijl!... Ik heb u gered, want uw rot blazen maalden ze tot brij!!

Saturé Haal me...

Tijl Maal z'n vrouw! Haal de markiezin!

Saturé Chou!

Tijl Bij God! Ook die! Zij, zij zoekt den tijd, wacht uw ure af, telt het stom getik van het raderwerk! Jager, maak u klaar; jaag het wilde hert! Om het hertgewei, om z'n kostbaarheid, om z'n rilde leën, om z'n vluggen voet, om de jacht, de jacht! Jager!

Saturé Wat?

Tijl wijst op de panoplie: 't Rapier!

Hij springt naar 't venster en rukt de draperij tegen den grond. Daar staat, buiten, de eerewacht van houten soldaten. Over hun idiote houten koppen glijdt heel hel maanlicht door 't venster binnen. Saturé springt recht, als kreeg ie opeens klaar besef van z'n toestand.

Tijl En uw harnas! Gauw! Don Quichotte, vecht! M'n obsessie!

Saturé (met 'n Indianenkrijsch): Ha!! Cett' crapule! Kom!

Hier wordt de rythmiek andermaal gewijzigd. 't «Plechig» oogenblik der executie nadert...

Saturé terwijl ie den houten sabel van de panoplie in handen krijgt en zich Quichotte's scheerbekken op den kop zet: O geest van m'n geslacht en stam! De Bel-Esprit zal zegevieren! Blaas mij uw adem in de borst, en laat mij uw gejubel hooren als ik hem 't harte zal doorboren!

Onder dien aanhef slagen er veel pauken in 't orkest.

Chou (van uit de kast): Maman!... Maman!... Saturé Geen weegeklaag, maar wel 'n koninklijken marsch! Zie, wereld, hoe een Bel-Esprit zich weert en wint!

Chou (a.v.): Maman!...

Marquise die inmiddels opgekomen is: M'n kind!! (ze zoekt doch vindt natuurlijk niet)

Tijl (tot Saturé): Kom, ijl geraamte van recht en rede! Hier sta ik, Tijl. 'k Ben m'n lachen kwijt.

Marquise Seigneur! Wat bedoelt u?

Saturé En garde!

Tijl Vlug!

Plots verduistert alles. Alleen Saturé's kamp tegen een onzichtbaar tegenstrever is in een lichtcirkel te volgen. En alleen Tijl's stemme is scherp hoorbaar; 't gevecht zelf gebeurt geruischloos.

Tijl's stem: op m'n eiland hebt ge me tot wanhoop gesard! Touché! Markies! Waar is Nele-Assepoes? Touché! Ge hebt haar tot keukenmeid verlaagd! Ze wreef u de moddrige schoenen schoon! Touché! Assepoes zou uw blaazen vergulden, tot het goud van uw dakgoot liep! Eisa! Touché! Geef acht voor m'n slag! Deze gaat dwars door uw geldzak... Dàar! Nòg een! Die is voor m'n liefde... Deze is voor Assepoes. Die is voor alle keukenmeiden vanaf de Noordzee tot aan de Schelde! Die is voor mij, en die voor Brabo, deze voor Lamme... Pas op, nog één: Dit is m'n laatste: Voor de toekomst!

'n Gil. Saturé ligt levenloos tegen den grond. En de maan komt traag naar volledige klaarte kruipen.

Marquise Saturé (ze werpt zich over 't lijk).

Chou Maman! Maman!

De klokcast krijgt 'n davering en opeens breekt er iets los in 't raderwerk van de klok. De wijzers beginnen te draaien, snel, sneller, gek. En de klokbel bomt, bomt, bomt... 't Wordt 'n razend tempo. Dan valt alles weer stil, de kastdeur krààkt bruusk open en Chou leunt, half-bezwijmd, tegen den kastwand.

Chou (toonloos): Het... is... te... laat...

Brabo beukt de buitendeur open. Daar staat ie in 't deurgat met 'n balk in z'n handen. Hij overzichouwt 't tooneel, en de balk zinkt neer.

Nele die tijdens het gevecht onopgemerkt terug binnentrad: Tijl... (in z'n armen).

Lange stilte.

Tijl (zacht): Kind... de strijd is uitgestreden...

Nu, in de lucht van den zomeravond, zullen we droomen... Het woord «geluk» klinkt hier te voos... Precies bevroren... Gaan we vuur halen bij de sterren want 'n mensch krijgt kou bij zoo'n scharminkel. Nele... kom, in onzen hof bloeien rozen. Zoo ging het ook in het vertelsel van Assepoes toen ze prinses werd. Stil... Hoor den nachtegaal... 't Is 'n psalm van groot geloof... uit 'n klein, klein keeltje. De bruidskoets heb ik afgelast, anders maakten we de menschen wakker. Ik zal u dragen gelijk 'n beeldeken naar 't kerkske van onzen eigen thuis...

Tijl gaat langzaam met Nele heen. Ze verdwijnen in kralend licht. Ook Brabo is heengegaan. Lamme komt weer te voorschijn. Hij heeft z'n trekorgel bij. Vaagt zich den mond af, sluipt op z'n teenen naar de deur, wrijft z'n oogen uit van ongeloofigheid, gaat buiten, kijkt nog eens binnen, sluit de deur en gaat verder. Na eenige stappen deunt traag en zoetgevooid zijn avonddeun door de zware stilte. De houten-soldaten-parade blijft verstarde door 't venster kijken. En langzaam schemert het doek omlaag als wimpers over 'n melancolisch oog.

DERDE KAPITTEL

Daar waren eens drie chemisten. Familie van Homunculus. Ze stonden met z'n drieën bij 'n tafel. Automatisch. Op de tafel waggelde 'n ijl blauw vlammekeken onder 'n retort.

I 't Proces wordt ernstig.

II Ernstig is 't.

III Omnes erramus. Geeft het wat?

I Hier, die retort bevat, primair, aqua vitriolensis...

II He? Té hevig. vriend! Ik zoek het heil voor 't leven van ons toekomstbeeld in 't destilleeren van véél stroop...

III maakt 'n revolutiegebaar.

II ... gemengd met galnoot...

III Alles drek! Da's geen chemie! Geef dynamiet, salpeter; brouw en gist 'n brij die héél de wereld barsten doet!

I Excuus, kollega, maar bedenk: Wie langzaam gaat...

II ... gaat zeker...

III Ssst. Reeds jàren liggen jullie twee te wachten en te wegen hoe, hoeveel, hoelang, hoe dun, hoe dik! Waar blijft de vònk??

I Vermijden we...

II Gevaarlijk...

III Ja. Pantoffels en 'n slaapmuts, goed. En theorie der huisgazet. Goed, goed, goed, goed. Pensioen en pruik en snuifdoos, goed.

I He?

II Wat?

III En heksenketels, goed. Màar, lieve opas, gaan we sààm, eëen pogen naar rea-li-teit, dan wordt mijn woord de wet!

I En dan?

II En dan?

III (één ratel): Wat jullie bereiden is ersatz. Sentiment in 'n sardinedoos. We hebben 'n ras noodig, hard en hoekig, ca-te-go-riek! Romeo

en Julia zijn dood. Vrede over hun asch, maar leg die niet in 't laboratorium. Geen hart meer, kollegas. Weg daarmee! 'n Formuul in de plaats!

I Permitteert? Wij zijn toch de...

II ... méérderheid!

III Meerderheid van pleister en pil. Idioot in dit geval. Ssst. Ja, goed. I-di-oot. 'k Vertegenwoordig de jongste generatie. Jullie kunnen er niet tegen op. We staan hier voor 't probleem: Substitutie. Zoeken 'n chemische nofm die den man der toekomst schept. De huidige droomer is ziek. Oorzaak: Overdreven gevoeligheid. 'n Speech electriseert; daarna 'n oorveeg die de pulsatie verlamt. Dan weer 'n speech, weer 'n oorveeg. Balleke-pak. Onverantwoordelijk, misdadig!

I Heeft u 't misschien te warm?

II Vapeurs?...

III Sommigen roepen op apeklieren. In Afrika heeft dat geen gevolg. Hier evenmin. Géén hart meer! Mijn schepping heeft één drijfveer: verstand. 't Leven wordt 'n spoorweg, de wil 'n lokomotief. Jullie mogen in derde reizen. Veilig, he?

I Met ù allerminst...

II Danke!

III Chemie ad absurdum! Ik vlei me met die overwinning op jullie kreeftenmethode. Pleister en pil, stroop en lijm, drek! drek! Voor 'n geweldig probleem hoeft 'n geweldige dààd!! Bij dat «daads» geeft ie met z'n vuist 'n geweldigen bonk op de tafel. 't Vlammekeken is verdwenen. De retort ligt verpulverd.

I Hooooo...

II Ge hebt ze gedood!

III (ontzet): Wàt???

I (glimlachend): 'n Vlieg...

II Repose en paix, àme si belle...

Dan begint er opeens 'n elektrische piano te djingelen. De drie metamorfozeeren zich tot barbezoekers. Ze trekken hun zwarte «deftige» jassen uit, hangen die aan den kapstok, en staan in modisch kostuum. Die metamorfoze gebeurt simultaan. Zoodra de heerschappen hun zwarte jassen hebben afgelegd, verdwijnt het automatische van hun gekke persoonlijkheid om plaats te maken voor het banale van pseudo-high-life. Met z'n drieën verdwijnen ze door 'n zijdeur. En nu gaat Tijl's wonderlijke historie verder. 't Wordt er waarachtig niet plezieriger om. Maar wie lòèchent de historie? En wie maakt zich nar in 't vervreemde huis?... Toen Lamme dan z'n lakeienpak bij Saturé had uitgetrokken, ging ie op zoek (o, de lange verwachting!) naar Belleken. Bedenk dat er jaren voorbijgingen sinds hij 'r spoor bijster werd. En Tijl begroette den dag waarop ie eindelijk z'n ouderlijk huis zou weerzien om 't te tooien voor de bruiloft... Doch er kwam schaduw over Lamme's plezier, want hij vond Belleken in geestelijke mizerie. De ontmoeting was vol weemoed... Blühen keine Rosen mehr?... 't was in de bar dat ze elkaar weerzagen. Lamme, ellebogen op de knieën, zit neergehurkt op 'n barstoeltje. BELLY op 'n lagen stoel, naast hem.

Lamme Kindje, kindje...

Belly zucht.

Lamme Dat ik u hier moet vinden... Waar is de tijd toen we spraken van 'n trouwring, en de glimlach van den pastor 'n meetje trok gelijk 'n koppelteken...

(poos)

Dat is nu 'n historie zonder glorie, jandorie... M'n tong bibbert... (hij wrijft zijn oogen uit) Nog goed dat alles niet verloren is. De jaren zijn voorbij... mijn jeugd is 'n beetje stiller geworden, en m'n haren 'n beetje dunner. Dat is niet van plezier, Belleken. Waar is de tijd... Dat katoenen kleedje met blauw bollekens draagt ge zeker niet meer, he? Nee, natuurlijk niet. Hier zou 't niet passen.

(Pianojaz)

Verdekkes lawaa!... 'ne Mensch kan veel van 't leven drinken, maar kermisbier maakt ziek.